

A becsületes kérdés

**Be kell látnunk:
Ha kérdeznek, becsületesen
felelni kell.**

**A harcot becsületesen
fel kell venni,
az úton becsületesen
végig kell menni,
a szerepet becsületesen
el kell játszani,
keményen és tekintet nélkül.
(...)**

**És este a tűzhely mellett,
vagy szuronyos zsandárok között
hátrakötött kézzel,
mégis mondogatni kell
a fellebbezhetetlen,
sziklakemény,
erősítő,
vigasztaló
igét:**

**Krisztusnak és Pilátusnak,
farizeusoknak és vámosoknak,
zsidóknak és rómaiaknak
egyformán szolgálni
nem lehet.**

Dsida Jenő: Tekintet nélkül (részlet)

◆ Dsida Jenő költeménye vers a becsületről, nem véletlenül ismétlődik rögtön az első versszakban négyszer is ez a szó. Bár a költő csaknem száz éve, 1928-ban írta, a becsület, az igazság iránti hűség erényét és eszményét az örök értékek között tartjuk számon. Ma azonban mást tapasztalunk. A világban ez az ideál időszerűtlennek mutatkozik, mintha a helyébe már régen az érdekhez, az egyéni és csoportérdekekhez való hűség lépett volna. Ha az ember mégis a becsület útját igyekszik követni az életében, akkor az ahhoz vezető legelső lépés a döntés – erre utal a vers nyitó sora: „Be kell látnunk...” Dönteni kell, hogy az igazságot választjuk-e vezérelvül, vagy, ha talán nem is a hazugságot és a becstelenséget, de legalábbis az „okos” kompromisszumot, a megalkuvást, a belesimulást a világ értékrendjébe, mert hát ugye a körülmények kényszere, ilyen az élet, nincs mit tenni... Első olvasásra feltűnik, hogy a vers egyfajta Jézus-portré. Ő volt az, aki becsületesen felelt, ha kérdezték. Becsületesen és tekintet nélkül a hozzá intézett kérdésekben szinte mindig rejtve lappangó személyes indítékokra, érdekekre, fonáságokra, elvárásokra. Ő volt az, aki becsületesen harcolt, becsületesen végigjárta útját, „szerepét”, azaz küldetését becsületesen töltötte be. Milyen egy becsületes felelet? Egyszer például Jézustól megkérdezte valaki: „Ki az én felebarátom?” Mi volt emögött? „Mondd meg, Jézus, kiken kell segítenem, és kiken nem kell, kit zárhatok ki a felebarátok köréből!” És Jézus válaszából – az irgalmas szamaritánus példázatából – kiderült: nem az a kérdés, ki az én felebarátom. Ez nem becsületes kérdés. Az igazi kérdés az, hogy én kinek vagyok a felebarátja. Nos, mindenkinek, aki adott esetben épp az én segítségemre szorul, „tekintet nélkül” faji, vallási és egyéb hovatartozására. Persze Jézus sorsából azt is tudjuk, amiről Dsida a vers harmadik szakaszában ír, hogy hová vezet az ilyen élet: ebek viczorognak rád, leköpdösnek, elfognak, megköveznek. Mégis marad a végső szó: Krisztusnak és Pilátusnak, az igazságnak és a hatalomnak egyformán szolgálni nem lehet. ◆

Nyikolaj Nyikolajevics Ge (1831–1894): Quid est veritas?; 233×171 cm, olaj, lenvászon, 1890

SZÖVEG –
MÁRTONFFY ANDRÁS

SOROZAT –
KÉTKEDŐK, KERESŐK, KALANDOROK

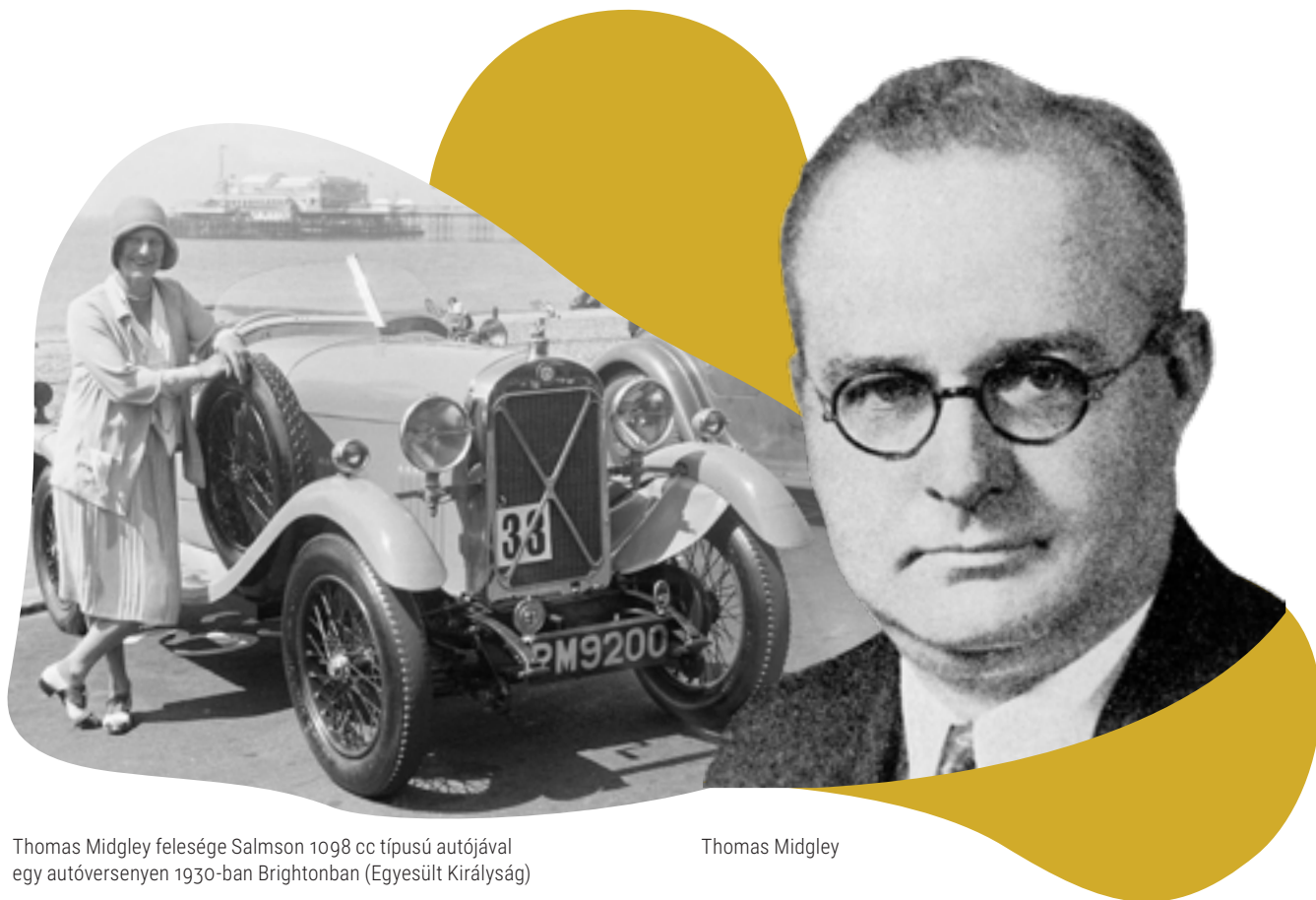
A tudós, akinek találmányai megtizedelték a világ lakosságát

Egy tehetséges vegyész-gépészmérnök két jelentős találmánya tízmilliókat ölt meg az elmúlt száz évben.

◆ VESZÉLYES KURBLIK, KOPOGÓ MOTOROK

Thomas Midgley sikeres pályafutása egy szerencsétlen balesettel kezdődött. 1908-ban egy Byron Carter nevű amerikai autógyáros Detroitban egy szerencsétlenül járt autóvezető hölgynek akart segíteni, beindítani a kocsiját. A kurbli hirtelen nagy sebességgel kezdett forogni, kiszakította magát a férfi markából, és óriási erővel állon vágta. Carter súlyos állkapocstörést szenvedett, majd a nehéz lábadozás hetei alatt tüdőgyulladást kapott, és meghalt. Barátjaként gyászolta őt egy másik autóiipari vállalkozó, Henry Leland, aki ezután megfogadta, hogy egyszer s mindenkorra kiküszöböli a veszélyes és nehézkes kurbli az autózás világából. Egy évvel Carter halála után, 1909-ben létrehozta az első önindító autót, a világhírű Cadillac 30-as modellt. Ez a gépkocsi minden korábbinál robusztusabb, negyven lóerős motorral rendelkezett, a végsebessége pedig túllépte az óránkénti hetven kilométert. Ennek azonban ára volt. A négy hengerben a dugattyúk a korábbiaknál nagyobb erővel préselték össze a benzín-levegő-keveréket, és a nyomás növekedésével a gyújtógyertyák szikráitól függetlenül is véletlenszerű robbanások történtek. Ezek nemcsak rontották a motor teljesítményét, és csökkentették az élettartamát, hanem egy sokkal észrevehetőbb és kellemetlenebb jelenséget is produkáltak. A Cadillac 30-as szinte elviselhetetlenül hangos volt. Annak ellenére, hogy az első években a Ford híres T-modelljét is megelőzte az eladott autók számában, a fülsértően „kopogó” motor rengeteg bosszúságot okozott.

Kép: Profimedia – Red Dot

Thomas Midgley felesége Salmson 1098 cc típusú autójával egy autóversenyen 1930-ban Brightonban (Egyesült Királyság)

Thomas Midgley

A gyártó, a már akkor is nagy befolyással rendelkező General Motors, komoly energiát és pénzt fektetett abba, hogy megszüntesse ezt a mellékhatást. A probléma kezelésére ideális jelöltnek találta Thomas Midgley-t, aki ismert név volt a szakmában, és kiváló kapcsolatokat ápolt az autóipar nagygúyúival. A gépészmérnöki és vegyészeti végzettséggel is rendelkező, huszonhét éves szakember munkába állt, és kísérletezni kezdett az ideális adalékanyag megtalálása érdekében. A kámfortól az olvasztott vajig rengetegféle anyagot kipróbált, amelyeknek – mint később leírta – egyáltalán semmiféle hatásuk nem volt. Az alkohol megszüntette ugyan a kopogást, de túl sok kellett belőle, ami aránytalanul megrágitotta volna az autózást. Szintén sikerült megszüntetni a zajt tellúr felhasználásával, de ez olyan bűzt árasztott, amit Midgley sem a ruhájából, sem a hajából nem tudott kimosni, így a felesége több mint fél évig a pincébe számúzta minden éjszakára.

Öt év kísérletezés után, 1921-ben talált rá a tetraetil-ólom nevű vegyületre.

SOK GRAMM, SOK CENT, SOK EMBERÉLET

Az ólom lett számára a tökéletes megoldás: megszüntette a kopogást, mindössze egyetlen ezreléknyi részt kellett a benzinhez adni, nem volt büdös, ráadásul nagy mennyiségben és kifizetődően lehetett gyártani. Midgley azonnal megérezte a pénz szagát. Elképzelte, ahogy a világ összes autója minden egyes liter benzinhez egy gramm tetraetil-ólmot használ, és a General Motorsszal együtt szabadalmaztatta az eljárást. Az adalékanyagot etilnek nevezték el.

Három nagyvállalat megalapította az Ethyl Corporation nevű céget, majd nekiláttak a gyártásnak és a reklámkampanyának. A fényes jövőről, a tudomány diadaláról beszéltek, és azt ígérték, hogy az új találmány mindenki életét kényelmesebbé és könnyebbé teszi majd. Az „ólom” szó viszont el sem hangzott, nem véletlenül. Az már száz évvel ezelőtt sem volt titok, hogy az ólom mérgező anyag. Az ókori egyiptomiak a szemöldöküket és a szemük környékét kenték be ólomtartalmú

Thomas Midgley egy eredeti Morse táviró működését magyarázza Conway P. Coe-nak, az Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegy Hivatala vezetőjének. Washington, 1940

kozmetikumokkal, a görögök az egész arcukat. A rómaiak körében olyan méreteket öltött az ólom felhasználása, hogy egyes tudósok szerint a birodalom bukásában is szerepet játszott. A középkor végére – amint az angliai I. Erzsébet királynő arcképein megfigyelhető – divatba jött a „halottfehér” arcszín, amit szintén ólomtartalmú szerek használatával értek el. A mérgezések és a halálesetek gyakoriak voltak, és a tizennyolcadik század második felére köztudomásúvá vált az ólom mérgező hatása. Az 1920-as években tehát nem lett volna kifizetődő politika bedobni a köztudatba, hogy az új benzinadalék miatt hamarosan az egész világon nagy mennyiségben kerül a léghőbe.

Az etil viharos gyorsasággal meghódította a világot, az új vállalat hatalmas gyárat épített az igények kielégítésére. Minden egyes liter eladott benzin és gázolaj körülbelül egy centtel gazdagította a vállalkozást. A figyelmeztető jelek pedig szaporodtak. A gyártási folyamatban mindennaposak voltak az ólommérgezések, több munkás meghalt. Midgley – hogy látványosan cáfolja a kellemetlen híreket – egy sajtókonferencián tartott bemutatót. Színtiszta tetraetil-ólmot öntött a kezére, és egy hosszú percen át folyamatosan belélegezte a gőzét. Azt állította, hogy ezt megtehetné akár minden nap,

semmi baja sem lenne tőle. Nemsokára persze ő is beteg lett, le kellett mondania minden előadását, és hosszú kezelésre kórházba vonult, hogy megpróbálják kitisztítani a szervezetéből a mérget.

Az ólom alattomosan hat a szervezetre. Bizonyos tekintetben a kalciumhoz hasonlóan viselkedik, és hosszú évekig tárolódik a csontokban, eltávolítani pedig szinte lehetetlen. Ennek következtében még hosszú évekkel a bekerülése után is folyamatosan mérgezi az áldozatot. A legnagyobb veszélyt az agy számára jelenti. Elpusztítja az idegrostokat védő mielinshüvelyt, ezáltal fejfájást és memóriaproblémákat okoz. A gyerekekre különösen veszélyes, tanulási nehézségeket és viselkedészavarokat eredményezhet.

Az amerikai közegészségügyi hatóságok és az összes nagy egyetem megkereste Midgley-t. Figyelmeztették, milyen óriási veszélyt hoz ez az alattomos mérge az emberiségre. Kérték, hogy hagyja abba a tetraetil-ólmog gyártását. A kérésük süket fülekre talált. A General Motors állásfoglalása szerint, *„nem igazolható, hogy el kellene utasítanunk valamit, ami mennyei ajándékként érkezett hozzánk, csak azért, mert esetleg veszélyes is lehet”*. Mint mondták, az ólom a földi élet természetes része.

Az ember aggodalommal figyeli,

milyen sokáig lappanghat egy hasznos igazság, mielőtt közismertté válik, és átültetik a gyakorlatba.

Benjamin Franklin

ÓLOM MINDENHOL, MINDENBEN

Az elkövetkező évtizedekben – miközben az új adalékanyag milliárdokat termelt a szabadalom tulajdonosainak – autók tíz- és százmilliói ürítették a légkörbe az ólmot. A következmények katasztrofálisak voltak, és ennek a nagyságrendje a nyolcvanas évekre nyilvánvalóvá vált. Az óceánok felső rétegeitől kezdve a sarki jégsapkákig, sőt, az üledékes kőzetekig a legkülönbözőbb helyeken mutatták ki a tudósok a veszélyesen megemelkedett értékeket. A huszadik század során elhunyt emberek fogaiban és csontjaiban a normális értéknél ezerszer nagyobb koncentrációt találtak; rájöttek, hogy a gyerekek szervezetében egy egészen csekély emelkedés is elég ahhoz, hogy csökkenjen az intelligenciahányadosuk; a megmagyarázatlan értelmi fogyatékoságok kétharmadáért az ólom a felelős. Nagyszabású amerikai kutatások szerint az 1950 és 1980 között születettek több mint fele abnormálisan magas ólomszinttel él. Ez a jelenség összességében több mint nyolcszázmillió IQ-pont elvesztésével járt világszerte, így elmondhatjuk, hogy a világ az ólmozott üzemanyagok miatt kevésbé intelligens ma, mint amilyen lehetne.

Mindazokban az országokban, ahol az ötvenes évektől mérték a gyerekek vérében található egyre szaporodó ólom mennyiségét, pontosan ugyanilyen emelkedést mutattak ki húsz évvel később az erőszakos bűncselekmények számában. A statisztikai görbék alakja még részleteikben is szinte pontosan megegyezik. Az USA-ban mért adatok alapján évente több mint kétszázötvenezer haláleset köthető közvetlenül ólommérgezéshez – egyedül az általa okozott szív- és érrendszeri betegségeken

keresztül. Ha ezt az elmúlt száz évre kivetítjük, az ebben az egy országban huszonötmillió embert jelent. Ez a szám világszerte a százmilliót is megközelítheti.

A nyolcvanas évek második felétől kezdve a föld országai egymás után tiltották be az ólmozott benzint. Magyarország 2004-ben szüntette be végleg a használatát, Algéria 2021-ben.

ÉS MÉG KÉT TALÁL MÁNY

Thomas Midgley-t a General Motors azzal is megbízta, hogy az általuk gyártott hűtőgépek problémáját oldja meg. Az akkoriban használt hűtőgázok közül az egyik mérgező volt, a másik erősen gyúlékony. Ezek helyett fejlesztette ki Midgley a freonnak elnevezett gázt, ami a ma CFC-gázok néven ismert anyagok első képviselője volt. Újabb látványos bemutatón bizonyította a gáz ártalmatlanságát: belélegezte, majd elfújt egy gyertyát. A freont évtizedekig használták a hűtésen kívül aeroszolként és oldószerként is. Ez újabb megdöbbenő összegeket termelt a szabadalmak tulajdonosainak és a gyártóknak.

Mire felfedezték, hogy a sztratoszférába jutva lebontja az ózonréteget, már olyan károk keletkeztek, amelyeket csak évtizedek tudatos munkájával lehet visszafordítani. A CFC-gázokat 1989-ben nemzetközi egyezményben tiltották be, így van remény rá, hogy az ózonpajzs az elkövetkezendő ötven-száz évben teljesen regenerálódik. Addig azonban szembe kell néznünk azzal, hogy a megnövekedett mennyiségben beáramló ultraibolya-sugárzás folyamatosan szedi az áldozatait bőrrák formájában. Az ultraibolya-sugárzástól legjobban sújtott ausztráliai Queensland államban ma a lakosok háromnegyede kap valamilyen bőrrákot az élete során. De a CFC-gázok hatása nem merül ki ennyiben: tízezerszer erősebb üveg-házhatású anyagok, mint a sokat emlegetett szén-dioxid, így a bolygó felmelegedéséhez is aránytalanul nagy mértékben járulnak hozzá.

Egy John McNeil nevű történész szavaival élve „Midgley nagyobb hatást gyakorolt a légkörre, mint bármely más élőlény a Föld történetében”.

Halála körülményeinek szimbolikus jelentőséget is tulajdoníthatunk, ugyanis a saját találmánya ölte meg: 1940-ben, ötvenegy éves korában megfertőződött az akkoriban pusztító poliovírusral, azaz a gyermekbénulással. Szinte teljesen lebénult, ezért saját magának tervezett egy bonyolult ágyat, amelyben csigák és zsinórok segítségével tudott elvégezni bizonyos mozdulatokat. 1944-ben egy szerencsétlen mozdulat során belegabalyodott a zsinórokba, és megfulladt. ♦

SZÖVEG –
ZSIGÓ BIANKA művészettörténész, street art kutató

A STREET ART ARCAI

Ki gondolta volna, hogy azok a New York-i tinik, akik 50 évvel ezelőtt játékból és figyelemfelkeltésből, eleinte filcekkel, majd festékszóró spray-vel az álnevüket firkálták különböző felületekre, egy új művészeti mozgalom előfutáiraivá válnak?

A magyar street art egyik legismertebb művésze Void, akit a 31. Művészetek Völgye Fesztiválon közelebbről is megismerhet a közönség (bővebben a 90. oldalon)

- ◆ A gettó falait és a metrókocsikat színesítő tevékenységüket az 1984-ben megjelent *Subway Art* című könyv dokumentálja. Hatására a graffitizés a világ minden táján elterjedt. Magyarországon a nyolcvanas évek közepén ütötte fel a fejét ez a szubkultúra, elterjedéséhez a Magyar Televízió is hozzájárult, amikor 1991 áprilisában levetítette a *Style Wars* (Graffiti-háború) című dokumentumfilmet. Nem kellett sokat várni arra, hogy az önkényes kreatívok kézjegye megjelenjen a város testén, mint egy tetoválás, majd beborítsa azt, néha elfedve, máskor kiemelve a szépséghibákat. Az illegális dekorálás felszínre hozta a városi senki földje problémakörét is. Sok nagyváros, de különösen Budapest az új évezred első éveire nagyon elhanyagolt képet mutatott. Romos épületeivel, rendezetlen köztereivel már-már kaotikus volt, nem látszott ki a firkák és reklámok alól. Ez a terep remek lehetőséget nyújtott az urbánus gerillák új nemzedékének, hogy immár jóval nagyobb arzenált bevetve alakítsanak a városképen.

A street art kreáció közérthető megjelenésével már nemcsak a bajtársakat szólította meg, hanem bárkit, aki észrevette azt. Már nem csupán a saját név hirdetése volt a cél, hanem bármilyen téma állhatott az illegális kampány középpontjában (például környezetvédelem, globalizáció). A marker és kanna mellé becsatlakoztak olyan hagyományos propagandaeszközök is, mint a saját tervezésű matrica, stencil és plakát. Megjelentek az utcán a bravúros installációk is, amelyek a faldekorációval együtt spontán kiállítóterré alakították a szürke utcákat. A mozgalom terjedésében fontos szerepet játszott az internet: a tematikus oldalak és fórumszekciók igazi ötletbörzéként üzemeltek, és lassan a sajtó is felfigyelt például Banksy, Shepard Fairey és Invader ma már klasszikusnak számító munkáira.

Budapest, Gellért tér

2010-re a galériák és múzeumok már versenyeztek egymással, hogy kiállításokat szervezzenek a legismertebb utcai alkotóknak. Az aukciósházak rekordösszegeért árverezték munkáikat, az Ebayen is számos festett faldarab keringett, amelyet az utcáról engedély nélkül emeltek el.

Ebben az időszakban más szempontból is tetőzött itthon a vizuális környezetszennyezés: szabályozás nélkül lehetett elhelyezni reklámtáblákat, politikai plakátokat is. Ezt rövidesen visszaszorította a graffitit mint rongálást érintő szigorúbb törvényi szabályozás, a reklámokra vonatkozó rendeletek, valamint a köztéri kamerák megduplázása.

Ráadásul a magyar graffitisek első generációja felnőtt, az illegális akciók elveszítették prioritásukat, külföldi

minták alapján a street art eladhatóvá vált, az alkotók inkább megrendelésre dolgoztak.

Filatorigáton van az egyetlen legálfal, ahol helyhiány miatt majdnem napi szinten lefestik egymás munkáit, hogy azért a régi hobbit is gyakorolják. Több ilyen falra lenne szükség, vélhetőleg több fiatal koncentrálna muralfestésre, mint a tagelésre.

Évekkel később több egykori „vandál” kilépett az árnyékból, és továbbfejlesztve tehetségét, akár művészeti iskolát elvégezve, kreatív pályán helyezkedett el. Ma már inkább csak felkérésre festenek, galériás megrendelésre alkotnak hordozóra, vagy művészeti fesztiválok keretein belül dekorálnak belvárosi tűzfalakat. A régi csínytevés mára a kulturális élet és a városkép meghatározó része, valamint turisztikai látványosság lett. ♦

SZÖVEG –
VÉSEY MIKLÓS

SOROZAT –
BIBLIAI TÖRTÉNETEK

Emelkedünk

” És kijőnek, a kik a jót cselekedték, az élet feltámadására; a kik pedig a gonoszt művelték, a kárhozat feltámadására.

(Jn 5, 29)

◆ A feleségem megint késik, úgy tűnik, ez a tulajdonsága már nem változik. Nem bánom, mert van mit nézni addig is, ülök a sírkő szélén, és szájtátva figyelem, ahogy szép lassan felemelik a Karsai Bélát, aki elégedetten mosolyog, láthatóan élvezi. A Gyukics Józsit meg otthagyják, nehéz elhinni ezt, a szomszédom volt mindkettő, és hát a Karsait én nem vinném sehová a helyükben, mert hallgathatnám az okoskodásait egy életen keresztül, de nincs mit tenni, így megy ez.

Aztán megjön a feleségem is, nyújtja a kezét, megfogom, segítek kimászni. Igazán felvehettél volna valami szebbet erre a jeles alkalomra, mondja mosolyogva, imádom a humorát, ezért is szerettem bele annak idején. Ülünk a kövön anyaszült meztelenül, tetőtől talpig végigmérjük egymást. Felnőttek vagyunk, a testünk alapján körülbelül huszonöt évesek, de közben ott van a tenyerelem az a heg, amit hetvenévesen szereztem, amikor belenyúltam a forró tűzhelybe. A feleségemen is ott a császármeteszés nyoma, pedig negyvenéves volt, amikor a gyerekek fogant. Tényleg, vele vajon mi történik most, nézünk össze. Nincs mit tenni, csak reménykedhetünk, mondja a feleségem, nézd, a zöldséges Miki nem hagyja, hogy felemeljék, ilyet is lehet?

A nagydarab, izmos férfi nem engedi, hogy hozzá nyúljanak, lökdösődni kezd, húzzatok innen, és hagyjatok békén, neki köszönhetem, hogy ilyen életem volt, egyáltalán nem vágyom a közelségére, szálljatok le rólam. Elhárítanak tőle, és mennek a következőhöz, ő meg duzzog tovább magában, rohadjatok meg a tökéletességetekkel együtt, én ugyan nem kérek belőletek. Egyre közelebb érnek hozzánk, a feleségemre nézek, eddig eszembe se jutott a lehetőség, de mi van, ha csak az egyikünket viszik, mit válaszolna a másik, elmenne-e egyedül. Látom rajta, hogy ő is ugyanerre gondol, de nem mondunk semmit, mit is lehetne erre mondani, üdvösség a másik nélkül, vagy kárhozat együtt, ilyen a házasság, mondta volna erre cinikusan egy elvált haverom.

Odaérnek hozzánk, de a félelemtől rájuk sem tudunk nézni, lehajtom a fejemet, mert a fényük elviselhetetlenül erős. Sokáig nem történik semmi, aztán meghalloom a hangjukat, olyan, mint egy vízesés robaja, mégis rögtön megértem, azt akarják, hogy fogjuk meg egymás kezét. Kinyújtom a karomat a feleségem irányába, összeérnek az ujjaink, ráfogok, magamhoz rántom, átölelem, és nem tudnám megmondani, hogy ő emel engem, vagy én emelem őt, csak annyit érzek, hogy emelkedünk. ◆

SZÖVEG –
NAGY VILLŐ

VIGYÁZAT, KORTÁRS!

Nemrég kulturális területen dolgozó ismerősöm egy művészeti folyóiratot lapozgatva váratlanul nekem szegezte a kérdést: „Ez szerinted művészet?!” A fotón, ami felhábortotta, egy férfi hátakt volt látható, és nem volt kétséges, milyen választ vár tőlem. Meglepett és elgondolkodtatott az eset (ezek szerint csak a női akt számít művészetnek?), ezért erre a hónapra egy kissé provokatív kiállítást választottam.

♦ A szentendrei MűvészetMalom eredetileg fűrészmalomként szolgált a 19. században, de már több mint két évtizede a kortárs művészet fontos kiállítóhelye. Itt látható Puklus Péter *Egész életemben hazudtam* című tárlata.

Festmények, fényképek, installációk vezetnek végig a galéria három szintjén. A hármas szám mágikussága, különösen a címmel együtt, erősen arra késztet, hogy hármas szimbólumcsoportokat keressünk a jelentésrétegek

feltárásához. Így eszünkbe juthat az életkorok hármassága; az én, ösztönén és felettes én freudi felosztása és még számos hármasság.

Az ismertető szerint Puklus Péter legújabb alkotásaiiban a magánéleti intimitás, traumák feldolgozása és életközépi válsághelyzetek kérdésköreinek gazdag vonulatát sorakoztatja fel, és ez a gondolatkör, valamint a kérdés személyes feldolgozása esetenként megérint, a kiállítás

ugyanakkor mégsem áll számomra élményszerűen össze. Ennek okát legfőképp a művész *art brut* stílusú festményeiben vélem megtalálni. A kifejezés nyers, durva, csiszolatlan művészetet jelent, gyermekek, képzetlen egyének, egzotikus kultúrájú népcsoportok, elmebeteg, a perifériára szorultak önkifejezését. A 20. század modernizmusa természetesen rajongott, kereste, sőt, nem egy művész utánózni is próbálta ezt az expresszív alkotásmódot.

Számomra maradandóbb élményt az alább is reprodukált két fotó jelentett, a győztes Szent Györgyként induló az első szinten és az alkotásba gabalyodó, leeső vagy épp megkapaszkodó önportré a harmadik szinten. E harmadik, legfelső szinten – a szimbolikusság miatt nem véletlen, hogy pont itt – egy házszerű konstrukciót is találunk, hősünk egzisztenciát, szilárd formát teremt a kívül-belül kavargó, zabolázatlan, olykor vad indulatoknak, ösztönkésztetéseknek. A szexualitás, amely a kiállításon szinte főtémaként konkrét formában is

megjelenik, Puklus számára többletjelentéssel bír: társadalmi érintkezéseink és életünk hatalmi harcait is láthatjuk rajta keresztül. A győzelem, a birtoklás vágya is primer ösztönünkből fakad.

A kiállítás lírai részeként egy videóanyagban Puklus a *Vörös és fekete* című regény színpadi adaptációjából a főszereplő, Julien monológját adja elő. Julien utolsó szó jogán elmondott beszédét Nagy András rekonstruálta, maga a regény csak utal a szövegre. A monológ a főhős társadalmon kívüliségének magyarázata: a beilleszkedés vágyának és kudarcának, a társadalmi érvényesülés morális kérdéseinek boncolgatása.

Nem törekedtem a kiállítás teljes elemzésére, de néhány szemponttal szerettem volna bátorítani a fenti ismerősömhöz hasonlóan gondolkodó olvasókat is e kiállítás megtekintésére.

(Puklus Péter: *Egész életemben hazudtam*; Szentendre, MűvészetMalom, megtekinthető 2022. 07. 24-ig) ♦

„ASSZONYISÁGGAL A POÉZIS HADAT NEM VISEL”

A magyar irodalomtörténet egyik legszebb szerelmes verse *Berzsenyi Dániel Dukai Takách Judit*nak címzett verse, amelybe a költő *Kalitkába zárt madár* című költeményének sorait is beleszótta. Nemcsak csupa rejtelmes utalás ez a mű, hanem úttörő programbeszéd is, Berzsenyi ugyanis a női emancipációra hívja fel benne a figyelmet. De ki is volt ez a korai magyar poétanő, aki verseinek nagy részét rokka pergetése mellett írta, és költők szívét rabolta el?

„ *Hogy a szelíden érző szépnemet
Letiltva minden főbb pályáiról,
Guzsalyra, töre kárhozzatni szokta
A férjfitörvény, vajjon jól van-e?
Igen: ha az csak úgy tekintetik,
Mint ösztöninknek szenvedő edénye
S nyers kényeinknek játszó eszköze.*

(Részlet Berzsenyi Dániel
Dukai Takács Judithhoz című verséből)

Berzsenyi Dániel és Dukai Takách Judit

- ◆ Dukai Takách Judit verseit 1909-ben Vadász Norbert premontrai kanonok rendezte sajtó alá. Az idős atya plátói módon bolondult az őzikeszemű szerzőért. Ő volt az, aki egy titokzatos szombathelyi grófnő hagyatékában megtalálta az akkor már több évtizede elfeledett költőnő hagyatékát, és nem engedte elkallódní.

POÉTÁBÓL HÁZIASSZONY

Az 1795-ben született Juditot szülei Takách István és Vittnyády Terézia gonddal és szeretettel nevelték, a gazdag család egyetlen lányaként, apja valósággal bálványozta. A kor legnagyobb költőjével, Berzsenyi Dániellel került rokonságba unokanővérén Dukai Takách Zsuzsannán keresztül. Ilyen pártfogók mellett a Parnasszusra vezető út sem bizonyult lehetetlennek.

Vas megyében a mai napig látható az ősi Dukay-kúria. Hatalmas fenyők árnyékában csendben dacol az enyészettel. Valamikor Berzsenyi Dánielt látrák vendégül

tágas szobái. A niklai remete, ahogy magát az öregedő Berzsenyi nevezte, reménytelen szerelmet táplált a fiatal poétanő iránt, aki úgy tett, mintha ebből semmit nem venne észre. Elfogadta, hogy az idős Berzsenyi Dudinak becézte, és a pártfogását sem vetette meg. A férfi egyébként csak a lány szemében tűnt öregnek, még negyvenéves sem volt, amikor találkoztak. 1814. november 14-én Judit a következő sorokat jegyezte fel naplójába: „A halhatatlan Berzsenyi volt nálunk, isteni mód mulattuk magunkat. Egész héten mindennap vendégeim voltak, s utoljára jött a legkedvesebb vendég, a mi Berzsenyink. Igen jól töltöttük időnket, délután mind egész estvélyig olvastatott vélem. Igen jó kedve volt nálunk, kimondhatatlan sokat nevettem véle. Örülök, hogy Dukában mindég víg kedvvel van.” 1814. július 5-én keltezett Juditnak címzett levelében Berzsenyi a sorok közé rejtette szerelmi vallomását. „Már két ízben is voltam Vasban, de elkerültem Dukát, így kerültem valaha szeretőmet midőn látására nem valék elkészülve.”

Judit tisztelte a férfit és a költőt, de nem szerette. Ő a kontár Horvát József Elekbe volt szerelmes, és mikor imádotja mást vezetett oltár elé, bánatában férjhez ment egy felsőbüki földbirtokoshoz, Göndözt Ferenchez. Háziasszony lett, önként hajtotta igába babérkoszorús fejét.

EGY APA REMÉNYSÉGE

Az 1811 és 1820 közötti időszakban azonban Juditnak még bőven terem babér, magyar Szapphóként tündökölt. Berzsényi a következő sorokkal ajánlja felfedezettjét Kazinczy Ferenc figyelmébe: „Szép értéke legalább megér hetvenezret” – de mielőtt a feministák táborá felhőrdülne, meg kell jegyeznünk azt az aprócska tényt, hogy Berzsényi levelében Judit hozományára gondol, amit azért említ meg Kazinczynak, hogy tudja, nem akárkivel van dolga. A lány apja, Takách István Magyarország egyik legtehetősebb középbirtokosa, aki gyermekének a korszellem diktálta feleség-, anya-, gazdaasszony-szerep helyett egészen mást képzel el. Egyszer azon kapta lányát, hogy verset ír. Az ijedt Judit el akarta rejtetni művét, ám apja homlokon csókolta, akár egy „nyájas múzsa”, aki későbbi verseinek állandó visszatérője lett. 1811-ben Judit édesanyja meghalt. Apja, hogy enyhítse lánya gyászát, Sopronba küldte, ahol zenét, német nyelvet és irodalmat tanult.

A lutheránus városban német nyelvű kőszínház működött, hangversenyeket is adtak, a város nagy múltú líceumának országos híre volt. Az intézményben kiváló teológusok működtettek magyar nyelvű irodalmi önképzőkört, egyébként maga Berzsényi Dániel is ennek az alma maternek a kebelén nőtt fel. Igaz, nem élvezhette sokáig, mert állandó botrányai miatt rövid időn belül kicsapták az iskolából. Judit viszont egyetlen nőként részt vett a Kiss János irodalompartoló, tudós lelkes vezető Magyar Társaság ülésein, amely önképzőkörként funkcionált. Ezekben a foglalkozásokon csiszolódott a fiatal lány poétikai eszköztára, sajátította el a verstant és az antik műveltséget, ismerkedett meg a kortárs költészettel.

AKIÉRT BOLONDULTAK A KÖLTŐK

„Asszonyi foglalatosságok között fonyás és varrás az ő legkedvesebb munkája, verseinek is nagyobb részét rokkája pergése mellett írta, a szabónak nem patronája, mert minden öltözet-jét önnön kezei készítik. Ez nem úgy említettik, mint dicséret, hanem csak annak bizonyosságára vagy on itt, hogy az asszonyisággal s annak foglalatosságaival a poézis hadat nem visel” –

írta magáról Judit rövidke bemutatkozó életrajzában, amikor Festetics gróf invitálására részt vett a Keszthelyi Helikon ünnepségen, amelynek pillanatok alatt ő lett a legnépszerűbb művésze. Sikerében persze közrejátszott legendás szépsége, bolondultak utána a sármos, bús-borongós szakállas bajuszos poéták. Dukait sokszor frusztrálta hirtelen és könnyen jött emancipációja. Kazinczy, aki Berzsényin keresztül keveredett Judit hálójába, és aki szerint „Judit méltó a tömjénre”, rövid levelében bátorította a lányt: „Ne rettegje kisasszony azt a vádat, hogy amely leány verset ír, nem lehet jó asszonya a háznak, így ítél a közönséges ember.” A költőnőre felszabadítóan hatottak a széphalmi mester szavai. Katona József, a Bánk bán szerzője sem ment el szó nélkül az ígésző szépségű lányka mellett. Bár személyesen soha nem találkoztak, és a zárkózott férfi csak a híret hallotta a nőnek, ennek ellenére ünnepelő verssel üdvözölte az új „istennét.”

CSALÁDBAN MAGÁNYOSAN

Dukai gyorsan felívelő költői pályájának hirtelen szakadt vége. Házasságot kötött első férjével, Göndözt Ferencel, akit nem szeretett igazán, legalábbis Az én sorsom című verséből erre következtethetünk. „Szelíden mosolygó férj hű karjain igyekezett elfelejteni ifjú kori álmait” – írja egyik versében a házasodása okáról. Az ifjúkori álmom – ahogy fent már írtam – nagy valószínűséggel a jóképű fűzfapoéta, Horváth József Elek volt. Klaviromhoz című versében utalást is tett egy bizonyos aranyfürtű „Apollóra”, akinek karja közé rogy, Apollón pedig „lantot ad, azt gondolom, hogy én is istennő vagyok!”

A fiatalasszony 1829-ben elveszítette leánykáját, Juliskát. Az anya fájdalmát Juliskám halálára című versében próbálta feldolgozni. Alig két év múlva férje is meghalt. Judit három gyermekkel maradt egyedül. Bizonytalan jövője újabb házasságra sarkallta. Az özvegyet 1835-ben férje egyik legjobb barátja, Patthy István táblabíró vezette oltár elé Ágfalván, nagy titokban. A házaspár Rábatytra, a névadó folyó partján épített kúriába költözött. Judit ismét anyai örömök elé nézett. Ezekben az években írta meg élete utolsó versét, a már említett Az én sorsomat. Fájdalom és szomorúság csendül ki ebből a rímbe szedett önéletrajzból. Többé nem írt. Teljesen felhagyott a költészettel. Örömtelenül és magányosan élte mindennapjait népes családja körében férje birtokán. Fiatalon, mindössze 41 évesen halt meg tüdővízenyőben, 1836-ban, abban az évben távozott a niklai remete, Berzsényi is. ♦

SZÖVEG –
LACKFI JÁNOS

SOROZAT –
#JÓÉJTPUSZI

Én idő

♦ Jézus belépne egy kézműves kávézóba, elővinné a bankkártyáját és a törzsvásárlói kártyáját, lecsippantana egy burundi lattét, beleszípantana az illatába, ez lenne az ő kis énídeje, távol az értetlen tanítványoktól, a ricsajozó tömegtől, amely hol köztársasági elnököt akarna csinálni belőle, hol kis híján meglincselné. Jézus két nagy szatyorral közlekedne a TESCO-nál, kartonpapírt keresne fekhelynek, mert az Emberfiának nincs hová lehajtani a fejét, csóválná a fejét, mennyien kihajigálják a még simán fogyasztható ételeket, meg persze örülne is ennek, hiszen jóllakhat, és alapvetően kedvesek tudnak lenni az emberek, adnak némi aprót vagy visszatolhatja a bevásárlókocsit, van, aki még a mondókáját is végighallgatja néha. Jézusnak lenne egy szolid kis befektetési cége, több tucat embernek adna munkát, nagyon emberségesen bánna mindenkivel, a problémákat empatikusan oldaná meg, önzetlenül adakozna jótékony célokra, zárándoklatokat szervezne fiataloknak, hétfévente wellnesshotelben pihenné ki

az örült hajtás fáradalmait. Jézusnak jól működő plébániája vagy gyülekezete lenne, sokszor vidékre is leívnák előadásokat meg lelkigyakorlatokat tartani, hiszen igazán tüzesen tudna beszélni a jóhírről, nem csak olyan lagymatag kegyességgel, mint a farizeusok, de azért néhányan ferde szemmel néznének rá, szerintük csomó eretnokséget beszél, nagyon hatásos, de folyton túloz, nem hiteles ez a nagy lángolás, a radikális kijelentések meg minden, ez az az eset, amikor a kevesebb több. Jézus lenne a legjobb autószerelő, ezt az egész környéken tudnák, nem kéne bedobálni a névjegyét a postaládákba, szóbeszéd útján terjedne hírve, te, ez a pasas sosem ideges, végtelen a türelme, „nem probléma, megoldjuk”, ez a szavajárása, belépsz a műhelyébe, és valami időtlen nyugalom fog el, még pucér nők sincsenek a falon, és ha arra gondolsz, még csak nem is drága, valósággal csodát tesz a kocsikkal. ♦

SZÖVEG –
OSZTOVITS ÁGNES

EMBEREK, ÉVEK, ÉLETEK

A tavasz vége, nyár eleje Magyarországon a könyveseké. Az évi termés fele ebben az időszakban kerül a boltokba, ekkor tartják a legtöbb könyvbemutatót. Nehéz választani a több száz kötet közül, és persze nem lehet mindenhol ott lenni, ahol portékát dicsérik. Most három, nagyon különböző, mégis egy vonulatra felfűzhető kötetet mutatunk be.

◆ **SZEPESI ATILA BARBÁR SZONETTEK** című, több mint háromszáz nagy oldalas könyvének alcíme: *Életrajz versekben elbeszélve*. A babérkoszorús, József Attila-díjas költő öt évvel ezelőtt, 74 éves korában meghalt, így nem élhette meg, hogy nagy vállalkozásának minden darabját együtt lássa. Az ifjabb pályatárs, *Száraz Miklós György* szerkesztette egybe őket.

Szepesi szonettjei tizennégy sorosak ugyan, mint *Petrarcáé*, ám az élő beszédet követve hiányoznak a szigorúan elhelyezett rímek, a ritmika pedig a felidézett történethez, emlékképhez, gondolatfutamhoz igazodik. A vers és a próza ritka szerencsés találkozásával van dolgunk. Olvashatjuk ezt a könyvet akár egyvégtében, a beregszászi gyermekkortól, a budapesti iskolás éveken, az 1956-os forradalmi élményeken, a szegedi főiskolán és egyetemen, a falusi tanítóságon, az irodalmi útkeresésen, a *Weöres Sándornál* töltött inas éveken, a nagy barátságokon túl a halálra készülésig, de elidőzhetünk külön-külön minden darabnál, és hosszan meditálhatunk azon, miért nincs ebben az életútban semmi féltésiklás. Hogyan lehetséges, hogy valaki kortársai között biztosan meglássa a nagyságot, legyen muzsikusról, festőművészről vagy költőről szó? Miféle tehetség kell ahhoz, hogy egyetlen gesztusból, tétova lépésből kibontakoztassunk egy drámát?

Szepesi Attila azon kevés kortárs költők közé tartozott, akik még hittek abban, hogy a költészet segít az olvasónak a múlt józan értelmezésében és iránytű lehet a tájékozódásban, segít felfedni a világ csodáit, a mindig menedéket nyújtó természetet. *A Barbár szonettek* nagyszerű olvasmány.

(Nap Kiadó, 3675 Ft)

ROMSICS IGNÁC HETVEN ÉV – EGOTÖRTÉNELEM 1951–2021 című könyvének első kötetét, az 1951–1985-ös időszakot taglaló 320 oldalat jelentette meg a Helikon Kiadó. Bár a kiváló történész jó ideje sztárszerző, akinek hála Isten, komoly olvasótábora van, mégis nehezen fogadható el, hogy a második kötet csak jövőre várható. Persze ez nem jelenti azt, hogy ne lenne élvezhető és roppant tanulságos önmagában is az első rész.

Legfőképpen az izgalmas, hogy miként viszonyul a tények és adatok fontosságát mindenképp elé helyező tudós a saját életéhez. Aki hang- és szemléletváltást vár a történelmi alakok és események bemutatása után, csalódnia fog. Ebben a könyvben is mellékesek az adomák, az intimítások, csak a szigorú tények fontosak. Tehát: milyen volt az a Bács-Kiskun megyei falucska, Alsóhány, ahol felnőtt, kik voltak a kalocsai szállások lakói? Mit

jegyeznek fel az anyakönyvek, honnan jött a család, mivel foglalkoztak? A *Gyermekkorom Alsóhányán* (1951–65) fejezet legfőbb mondanója, hogy egy kis faluból is tovább lehet lépni, ha a gyerekek könyveket kapnak a kezükbe, ha a tanítók, tanárok figyelnek rájuk. Ők javasolják a szülőknek, hogy a 14 éves Ignácot, akiből anyja kőművest szeretne faragni, adják a kalocsai gimnáziumba. A következő négy év nem az *Ottlik Géza* által maradandón megidézett kamaszkori magányt és szeretetét taglalja elsősorban, hanem az iskola szociológiai összetételét, szigorú rendjét, a tanárok felkészültségét. Érettségi után Romsics történelmet akar tanulni, de előbb ki kell bírnia egy esztendő a kalocsai páncélos ezrednél. Csak ezután jöhet a szegedi főiskola, majd az egyetem 1970-től. Innen a kecskeméti levéltárba vezet az út, ahol 1977-ig élvezte felettesei és a város bizalmát. Itt nősül meg, itt adja be jóakarói tanácsára felvételi kérelmét

az MSZMP-be. A nagy ugrás ezután jön: Romsics Ignác az MTA Történettudományi Intézetének munkatársa lesz 1985-ig. Vélhetően ennek a nyolc évnek a taglalása váltja majd ki a legnagyobb vitát szakmai körökben. Lehet-e kizárólag a tényekre támaszkodva, objektíven értékelni a Horthy-korszakot? Felül tudnak-e emelkedni az intézet zsidó származású vezetői jogos családi sérelmeiken alapuló elfogultságukon? Miért érzi magát végzetesen magányosnak az ifjú történész? A nemzeti oldalnak nem elég népi, az urbánusoknak túlságosan is az. Miféle erők irányítják a hazai történettudományt? Romsics tabukat kérdőjelez meg, és szorgosan gyűjti a tényeket, amelyek ellentmondanak a használatos történelemkönyvek alaptéziseinek.

Idővel rájön, hogy igaza elfogadtatásához idegen nyelveken is jól kell érvelnie. Rengeteg időt és energiát fektet a világnyelvek elsajátításba. És erőfeszítései sikerrel járnak. (A kötetet egykori tanítványainak ajánlja, akiknek talán fogalmuk sincs, mit jelent érett fejjel nyelvrákra járni, hiszen szüleik révén vagy ösztöndíjakkal megúszták ezt a tortúrát.)

(Helikon Kiadó, 4399 Ft)

KISS GY. CSABA HARMINC ÉV UTÁN: 1989–1990 címmel írta meg „személyes történelmét” 1989. június 16-tól 1990. december 16-ig. Ebben az időszakban a közép-európai kultúra és irodalom elismert kutatója tudósi, irodalomtörténész ambícióit háttérbe szorítva a Magyar Demokrata Fórum egyik legfontosabb embere, szervező szónívó, egy ideig alelnök volt. Kiss Gy. egykori jegyzeteire (sajnos naplót nem vezetett), írásaira, a vele készült interjúkra támaszkodva idézi a sorsfordító másfél év történetét, amelynek voltak nagyszerű pillanatai (1990. április 8-án magabiztos győzelmet arat az MDF), és voltak mélypontjai, amikor a párt szétesésétől lehetett tartani. Az értelmiségi mozgalmárok egy része komoly fenntartásokkal viseltetett *Antall József* iránt. Máig nem bocsátották meg neki, hogy a stabil kormányzás érdekében paktumot kötött a Szabad Demokraták Szövetségével, hogy az ő lakitelekieket nem avatta be terveibe, nem juttatta őket fontos pozíciókba. Kiss Gy. is sértett ember, hiszen nem lett sem külügy-, sem kultuszminiszter, pedig sokan ezt várták, de még fontos nagykövet sem, hiába beszélt remekül több idegen nyelven. A sértődöttség ellenére

elismeri, hogy *Antall József* nagyszerű, felkészült politikus, közjogi ismeretei sokkal szélesebbek, mint a párt elnökségi tagjaié. De sajnos túl hosszan beszél, modora tanáros, német nyelvtudása sem tökéletes.

Kiss Gy. büszkén vallja, hogy ő az MDF liberális szárnyához tartozott, ami jelentette azt, hogy nem értékelte volna az úgynevezett nép-nemzetieket. Köztük *Csurka Istvánt*, akinek kezdeti Magyar Fórumába hetente adott cikket. Abban minden bizonnyal igaza van, hogy *Csurkaék* nélkül nem győzhetett volna 1990-ben az MDF. Egyébként *Antall* nélkül sem.

Ez a személyes történelem értékes szempontokkal, adalékokkal színezi a magyar rendszerváltás legmozgalmasabb másfél évét. *Kónya Imre* és *Kodolányi Gyula* visszaemlékezése után érdemes fontolóra venni Kiss Gy. Csaba észrevételeit is.

(Nap Kiadó, 3990 Ft) ♦

OPERA

MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ
HUNGARIAN STATE OPERA

Giuseppe Verdi

Az álarcosbál

Un ballo in maschera

OPERA HÁROM RÉSZBEN, HÁROM FELVONÁSBAN, OLASZ NYELVEN, MAGYAR ÉS ANGOL FELIRATTAL

EUGÈNE SCRIBE MŰVE ALAPJÁN A SZÖVEGKÖNYVET ÍRTA **ANTONIO SOMMA** RENDEZŐ **FABIO CERESA** DÍSZLETTERVEZŐ **TIZIANO SANTI**

JELMEZTERVEZŐ **GIUSEPPE PALELLA** MOZGÁSTERVEZŐ **MATTIA AGATIELLO** VILÁGÍTÁSTERVEZŐ **STADLER FERENC**

DRAMATURG, MAGYAR NYELVŰ FELIRATOK **ORBÁN ESZTER** ANGOL NYELVŰ FELIRATOK **ARTHUR ROGER CRANE** KARIGAZGATÓ **CSIKI GÁBOR**

KARMESTER **LEONARDO SINI**

2022. JÚLIUS 2-TŐL, OPERAHÁZ

OPERA.HU | FACEBOOK.COM/OPERAHAZ

OPERA

MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ
HUNGARIAN STATE OPERA

MÍTOSZ & TÖRTÉNELEM

JEGYVÁSÁRLÁS

2022. JÚLIUS 4-TŐL

OPERAHÁZ, OPERA ÉRTÉKESÍTÉSI CENTRUM,
EIFFEL MŰHELYHÁZ ÉS INTERNETES VÁSÁRLÁS

OPERA.HU | FACEBOOK.COM/OPERAHAZ

2023

JÚLIUSI KIMENŐ

LÁNCSZEM VAGYOK

Megjelent a Margitos Ifjúsági ÉnekKar első lemeze *Láncszem vagyok* címmel, ami egyben válogatás az elmúlt közel ötven év margitos dalaiból. A dalokat új, eddig sosem hallott formában hangszerelték újra, megőrizve azokat az értékeket, amiért már évtizedek óta szeretik őket a Lehel téren. Az Árpád-házi Szent Margit-templom életének ugyanis ma már nélkülözhetetlen része az 1975-ben életre hívott ifjúsági énekkar. A sok évtizedes szolgálat több dal születését is inspirálta.

Az album CD-n és digitális formában is elérhető

15. ÖRDÖGKATLAN

Ismét rengeteg programmal készülnek a szervezők, érdemes a jegyeket már júliusban megvenni. A korábban nagy népszerűségnek örvendő operabeavatót idén is megtartja a Dinnyés Dániel-Kolonits Klára házaspár; a Zöld Udvar többek között szemétszedő kiállítással és ökokalandjátékkal várja a látogatókat; fellép Udvaros Dorottya, Básti Juli, Pokorny Lia és a Nézőművészeti Kft.; a Hagyományok Háza pedig gyerekprogramokat, táncházat, népzenei koncerteket kínál. A Budapest Bábszínház kicsiknek, kamaszoknak, felnőtteknek egyaránt készül előadásokkal, és érkezik egy cirkusztársulat Spanyolországból, illetve egy utcaszínház Mexikóból.

**Nagyharsány, Kisharsány, Beremend,
Villánykövesd, Vilyan, Mocos
2022. augusztus 2–6.**

JÉZUS KRISZTUS MISZTÉRIUMA

„A misztérium az a szólásképtelenség, amely elfogja az embert a kifejezhetetlen, az elmondhatatlan előtt, de amelyet mégis el kell mondani” – olvashatjuk Dér Katalin könyvében. A klasszika-filológus és irodalomtudós szerző a kereszténység és Krisztus titkát ostromolja, tudva, hogy a „misztérium nem olyasvalami, amit meg lehetne fejteni vagy megoldani, hogy többé már ne legyen misztérium”. Legújabb könyve mégis újabb és újabb felfedezéseket, rádöbbenéseket hoz a Szentírást ismerő, vallásgyakorló olvasó számára is.

Kairosz, 2022.

Nemzeti
Táncszínház

**SZABAD A TÉR,
SZABAD A TÁNC**

— 2022. —
július 14–24.

NYÁRESTI ELŐADÁSOK
A MILLENÁRISON

www.tancszinhaz.hu

Fotó: movingtancephoto

TALÁLKOZÁS A STREET ART ARCAIVAL

A magyar street art egyik legismertebb művésze, Void a 31. Művészetek Völgye Fesztivál keretében

Kapolcs Fő terén, a közönség előtt készíti el *A város arca* című monumentális alkotását a rá jellemző forma- és színvilággal. Az ott felállított kapu egyik oldalára street art, a másik oldalára graffitit alkotást fest majd. Hogy mi a különbség a kettő között, az is kiderül!

Amíg a festmény készül, Zsigó Bianka művészettörténész beszélget Petykával, a magyar street art másik ismert alakjával a művészi motivációról, a műfajt övező titokzatosságról, az előítéletekről, az elfogadásról és a támogatásról.

Kapolcs, 2022. július 23.

ZAZ-KONCERT

A VeszprémFest ötödik napján a jazz, a soul és a francia sanzon stíluskeverékében éneklő francia sztár, ZAZ koncertjét élvezheti a közönség. ZAZ ötéves korától zeneelméletet, hegedűt, zongorát, gitárt és éneklést tanult, zenei hatásai között Vivaldi és Ella Fitzgerald egyaránt szerepel. Kezdetben utcazenészként játszott a Montmartre-on, majd apró klubokban lépett fel. Első zenekara a Fifty Fingers bluesegyüttes volt, amellyel fesztiválokon és kisebb turnékon vett részt. 2010-ben jelent meg első albuma, a *Zaz*, amelyről a *Je veux* című dal bombasiker lett. Ötödik, legújabb stúdióalbumát a világhírvány ideje alatt készítette, és októberben jelentette meg *ISA* címmel.

Veszprém, 2022. július 15.

OLVASSA A KÉPMÁS DIGITÁLIS VÁLTOZATÁT!

Nem kell tárolni, virtuális könyvespolcán bármikor elérí

Ajándékba
is vásárolható

Kiadványát
több eszközön
is elérheti

Pár kattintással
azonnal olvasható,
előfizethető

WWW.DIGITALSTAND.HU/KEPMAS

MOZI°KERT

mOmKUlt

FILMEK SZABADTÉREN A MOMKULT KERTJÉBEN

07/06 L'ECSÓ
07/27 SZERELMÜNK LAPJAI
08/03 ÉRKEZÉS
08/17 A TÖKÉLETES TRÜKK

art • design • popup
kiállítások és zene szabadtéren
július–szeptember

ELŐADÁSOK A GYULAI VÁRSZÍNHÁZBAN

A Gyulai Várszínház rengeteg programmal várja a nézőket: lesz táncszínházi előadás, jazzfesztivál, musical, felolvasószínház, népzenei és világzenei koncertek.

A *Hamlear, a dán királyfiból lett brit király* című előadás Shakespeare két művének cselekményét fűzi egybe, azok egymásra rímelő viszonyait, konfliktusait összehangolva kínál nagy ívű, a főhős ifjúkorától öregkoráig tartó, burleszkelemekkel átszótt paródiát. Az irodalmi persziflázs csak kerete a műnek, a középpontban nagy emberi témák – szülő-gyermek kapcsolat, viszonzatlan érzelmek, megfelelési vágy, öregedéssel való szembenézés – shakespeare-i pillanatai állnak, tragikomikus újrafeldolgozásban. Az alkotók „harsány, abszurd, Monty Python-szerű komédiát” ígérnek.

Gyula, 2022. július és augusztus

Keresztesi Botond *Reiseummeinen Schädel_2* című alkotása

EREKLYE, HAYDNKOPF

A Haydn eltűnt koponyáját övező rejtély sokakat érdekel – a műfajteremtő zeneszerző koponyáját állítólag azért lopták el, hogy megvizsgálhassák egy kiemelkedően tehetséges ember agyát. A *The Rest in Peace* formáció alkotói – Keresztes Zsófia, Keresztesi Botond, Lőrinc Lilla, Borsos János és Szinyova Gergő képzőművészek – a maguk módján dolgozták fel, és teszik mindannyiunk számára elgondolkodtatóvá, újra átélhetővé a nem mindennapi történetet a Tihanyi Bencés Apátság kiállítótermében látható kiállításon.

Tihany, 2022. 09. 30-ig

SORSFORDÍTÓ

A Magyar Nemzeti Múzeum és a Lendület Családtörténeti Kutatócsoport új virtuális kiállítása egy interaktív családtörténeti játék, amelyben a látogató egy 17. századi arisztokrata vagy egy 18. századi polgár bőrébe bújva találja magát szemben a korszakra jellemző mindennapos problémákkal. A hősök és hősnők, akiknek alakját a játék során magukra ölthetik, kitaláltak, de történeteik egykor élt emberek hiteles életrajzain alapulnak.

Az emberi élet hét állomását végigjárva lehet belőlünk hittérítő szerzetes vagy hadvezér, családjáért imádkozó apáca vagy gondoskodó édesanya is. Aki megéri az öregkort, és eljut az utolsó állomásig, megvénülve búcsúzhat a földi világtól.

Elérhető a Magyar Nemzeti Múzeum weboldalán

Béres Ilona A színésznő.

A kötet júniustól kapható
a könyvesboltokban
és a www.mmakiado.hu
honlapon.

MMA
KIADÓ

MMA
MAGYAR
MŰVESZETI
AKADÉMIA

Bolyki János legkisebb fiával

SZÖVEG ÉS KÉP –
PÁCZAI TAMÁS

„JÓ REGGELT, ÉDESAPÁM, MI ÚJSÁG A SZŐLŐBEN?”

„Ezek voltak Jani első szavai. Ekkor már tisztán látszott, hogy borász, pontosabban szőlész-borász lesz belőle. Kisvártatva megcsinálta az első borát, ekkor még csak négyéves volt” – olvasható a Bolyki pincészet honlapján, hogy mik is voltak az első lépések **Bolyki János** kalandos életében. Egy évvel később persze már az is látszott, hogy Jani ötgyerekes családapa lesz, és sejthető volt, hogy 2022 nyarán elkészíti 49. díjnyertes borát is, „szabadidejében” pedig lóistállót pucol tízhektáros tanyáján.

Támogatott tartalom

A rendezvényterem és az azt körülölelő parkosított bányaudvar esküvők és borkóstolók népszerű helyszíne

A kitűnő superior és grand superior bikavérek ezekben a magyar gyártású hordókban érlelődnek

Jani borai hagyományosan egyedi és bravúros címkéket kapnak, a pincészet teljes választéka megvásárolható a modern kóstolóterületen

Jani szerint amióta a borokat a 2020-ban befejezett új üzemben készítik, „sokkal finomabbak”. A modern épület gondos tervezőjének köszönhetően a riolittufa bánya vonalaival is harmonizál

- ◆ Bolyki János 2003 óta készít borokat, és első bikavére 2006-ban Bordeaux-ban a borok olimpiáján ezüstérmet kapott. Azóta minden évben egy-két borral sikerül érmet elhoznia a világ legnagyobb borversenyeiről. Az azóta eltelt közel két évtizedben a mindig csibészesen mosolygó egri borász titán az érmekből hatalmas birtokot épített: a borvidék legjobb területein 26 hektár szőlőt művel. A birtokközpontot egy bezárt riolittufa bánya területén alakította ki bányamérnök édesapja segítségével. A parkosított, hatalmas bányaudvarok évek óta esküvők, fesztiválok és rendezvények népszerű helyszínei, a hegybe vájt pincékben érnek a palackozott tételek, a 2020-ra elkészült,

modern borászati üzem pedig még tökéletesebb körülményeket biztosít, hogy az unokák is díjnyertes bikavéreket palackozhassanak majd a következő évtizedekben.

A Bolyki Pincészet idén nyáron és kora ősszel is több nagyszabású programmal készül. Szeptember 16–17-én például egy Gourmet és Jazz fesztivált szerveznek külföldi fellépőkkel, az esemény azért is lesz különleges, mert itt mutatják be a nagyközönségnek a pincészet első grand superior kategóriás bikavéréit. A részletekről a borászat honlapján (bolykipinczeszet.hu) és a közösségi médiás felületeken lehet érdeklődni. A borászat az őszi rendezvények után is várja a látogatókat mindennap. ◆

SZÖVEG –
JEAN ORSOLYA

A cikk a Magyar Turisztikai Ügynökség
szakmai támogatásával készült.

KÉT CSOBBANÁS KÖZÖTT

Vízparton is aktívan

Ha végre megérkezik a nyár és a jó idő, hol is múlathatnánk jobban a napot, mint vízparton? Ám vannak, akik nem szeretik a semmittevést, jobban kedvelik az aktív kikapcsolódást: túráznak, kirándulnak, és szívesen fedeznek fel új dolgokat. Nekik ajánlunk izgalmas programokat.

◆ BALATON CAMINO

A Balaton és környéke számtalan lehetőséget kínál fürdőzésre, fesztiválózásra, városnézésre vagy kisebb-nagyobb gyalog- és biciklitúrák megtételére. A tavat körbe lehet kerékpározni, de a 200 kilométer hosszú Balaton Camino túraútvonal is várja a látogatókat – végigjárhatunk egy kisebb szakaszt, vagy az egészet is. Az út erdőkben, part mentén, nádasok mellett visz, olyan csúcspontokkal, mint az akarattyai magaspart, a szürke marhás Kerekedi-öböl vagy a fonyódi kilátás a Badacsonyra és a tanúhegyekre. A túra útvonala csoportosan is végigjárható, de lehet elvonulós zárandokút is.

DESEDA-TAVI WAKEBOARDOZÁS

Kaposvártól északra található Magyarország leghosszabb, 8 km hosszú, 26 km területű mesterséges tava, a Deseda. A tó kedvelt pihenő- és üdülőhely, nyáron strand és elektromos kirándulóhajó is üzemel itt. Erdővel, mezővel tarkított környezete a kirándulóknak és a vízi sportok szerelmeseinek is kellemes időtöltést nyújt. Az aktív kikapcsolódást kedvelők bejárhatják a környék tanösvényeit, a Deseda-parkerdő arborétumát, amely fél-szigetként nyúlik be északi irányból a tóba, az extrém sportok kedvelői pedig wakeboardozhatnak is a tó vizén.

 Tipp: Ha nem szeretnénk messzire utazni a főváros-tól, menjünk a 2017-ben nyílt Lupa Wake Centrumba, amely Magyarország legnagyobb wakeboard komplexuma Budapesttől mindössze negyedórányira.

SUP-OLÁS HAZAI VIZEKEN

SUP-olni természetes a Balatonon és a Velencei-tavon is lehet, de ha unalmas a parttal párhuzamos oda-vissza cikázás vagy a „közepéig és vissza”, érdemes kipróbálni a Tiszatavat is. Páratlan és változatos természeti környezetben lehet állva evezni, és a csónakokból, kajakokból kevésbé látható vízi életet fentről szemmel követni. Egyszerűen csodás, még annak is, aki sok tíz éve járja a vizet.

 Tipp: SUP-ot bérelni a Tisza-tónál több helyen is lehet: a tiszafüredi szabadstrandon, Sarodon, Poroszlón, Kiskörén, Tiszaörvényen a Kormorán kikötőnél vagy Abádszalókon az Abádi kikötőnél.

VADREGÉNYES KISVASUTAK

Ha meguntuk a napozást, vízparton lustálkodást, patanjunk kisvasútra! A Balaton környékén több lehetőség közül választhatunk.

A Balatonfenyvesi Kisvasút Balatonfenyves és Somogyszentpál, illetve Balatonfenyves és Csisztafürdő

Balaton

között közlekedik. A vonatablakokból nézelődve felfedezhetjük Nagyberek vidékét, amely egykor igazi mocsárvilág volt, átjárhatatlan nádasokkal, kisebb szigetekkel, és az út során nádasban fészkelő ritka vízimadarakat is láthatunk. De nemcsak az útvonal, a kisvasút mozdonyai is különlegesek: a nosztalgiavonatokat az 1960-as évekbeli dízel-mechanikus Mk48-as mozdony mellett egy 490-es gőzmozdony is továbbíthatja.

A Mesztegyői Erdei Vasút Magyarország egyik leghangulatosabb kisvasútja, a Balaton partjától mindössze harminc kilométerre. A 8 kilométeres útvonal védett természeti tájakat érintve, erdők, halastavak, patakok és zuhatagok között kanyarog, és áthalad a Boronka-melléki Tájvédelmi Körzet területén, ahol a lápoktól a száraz homoki gyepekig a legkülönbözőbb növénytakaságok találhatók meg. A vízfolyások és a tavak területén közel 50 védett növényfaj él. Közülük a legkülönlegesebbek a békalilium és a fehér tündérrózsa.

 Tipp: Kérésre erdész, természetvédelmi szakember kíséri az utasokat, és mutatja be a látnivalókat.

HORGÁSZÁSRA FEL!

Az Őrségi Nemzeti Park területén található és Szentgotthárd egyik éke a Máriaújfalu településrész szélén elterülő Hársas-tó. Már építése idején fürdőhellyé és horgászparadicsommá kívánták fejleszteni, ezért északi

részén és a nyugati parton a völgyet mesterségesen kimélyítették. A tavon szabadstrandot is kialakítottak, és nyaranta a családi horgászturizmus is virágzik.

 Tipp: A Vadása-tó az Őrség másik gyöngyszeme, és a horgászat szerelmeseinek is remek kikapcsolódási lehetőség. Tulajdonképpen két tóból áll, a kisebb vízfelületű, újabb tó vadregényes, sűrű erdő közepén fekszik, vízből tuskók állnak ki. A nagyobbik, alsó tó partja pedig a strandolóké.

TÚRA A BÜKKBEN

A hegyvidéki környezet miatt nem csak nyáron érdemes felkeresni a Lakvölgyi-tavat, hisz a hegyes-dombos vidék erdei káprázatosak. A Bükk számos túraútvonallal és látnivalóval kecsegtet ezen kívül is, a Lakvölgyi-tó csak egy a sok közül, ha a túránk során csobbanásra vágyunk. Napjainkra a környék igazi szabadidő-paradicsom lett. A fák közötti rétek kiválóan alkalmasak sportolásra, játéokra, a környéken kisebb kirándulásokat is tehetünk, és nemcsak bakancsos turistaként, hanem kerékpáron is. Tiszta vízért elsétálhatunk a Lóczi-forráshoz, szalonnasütéshez, bográcsózáshoz pedig kiépített tűzhelyeket találunk.

ORFŰI-TÓ KERÜLÉSE KÉT KERÉKEN

A mesebeli mecseki táj ölelésében terülnek el a pécsi tavak, ezek legnagyobbja az Orfűi-tó, ami a méltán híres

Hévíz, Tavirózsa tanösvény

Veszprém állatkert

nyári fesztiváljáról ismert a széles nagyközönség számára. Kellemes fürdőhely, és a horgászok is kedvelik: a környék tiszta, egyben állatbarát is. Aki szeret biciklizni, de a Balaton körbekerekezése túl nagy falat lenne, annak kiváló alternatíva az Orfűi-tó.

Tipp: Az Orfűi Kistó Strand nyíltvízi strand, lassan mélyülő, homokos parttal, de van egy gyorsabban mélyülő, épített partja is. Az aktívabb időtöltést választókat vízibicikli-kölcsönző, a gyerekeket kisállat-simogató, trambulín és ugrálóvár várja.

HÉVÍZ – AHOGY A MADARAK LÁTJÁK

Hévíz fő nevezetessége az Európában egyedülálló természetes tőzegmedrű meleg vizű tó, amelynek gyógyító hatását már a rómaiak is ismerték – erre olyan nyomok is utalnak, mint a bűvárok által az 1980-as évek elején a tóból gyűjtött pénzérmék és a tó környékén talált oltárkő. Nemrégiben épült itt lombkorona-kilátó és lombkorona-tanösvény is. A 2,2 kilométer hosszú Tavirózsa Tanösvényt járva és a 15 méter magas lombkoronasétányon végighaladva fentről csodálhatjuk meg a tavat, ahogyan a madarak látják.

CSAK EGY UGRÁS VESZPRÉM!

Veszprém csupán 15 km-re van a Balaton partjától, és tele van jobbnál jobb programlehetőségekkel, párok és kisgyermekes családok számára is. A Veszprémi Állatkert különlegessége, hogy itt található hazánk legnagyobb Afrika-szavannája, ahol zebrákat, szélesszájú orrszarvúkat és zsiráfokat láthatunk, és van olyan rész is, ahol a csimpánzcsapattól csak egy üvegfal választ el bennünket. Van dinópark is, amiért a kicsik általában rajonganak, és itt található az ország legnagyobb madárröpdéje.

Veszprémből csak egy ugrás a hazai Toszkánának is becézett, gyönyörű Balaton-felvidék. Olyan látványosságokat találunk itt, mint az egykori vulkánkitörés eredményeként keletkezett Hegyes-tű vagy a Dörgicse és Mencshely között emelkedő híres Halom-hegy, amelynek kilátójához kedves kis préházak között kanyargó ösvény vezet. De említhetnénk a Pula és Nagyvázsony közötti misztikus kolostorromokat, amelyet egykor pálosok laktak. Szentbékálla és környéke ugyancsak csodákat kínál: a falutól pár perces sétával elérhetjük a Fekete-hegy krátertavait vagy a Balaton-felvidék egyik legkülönlegesebb látnivalóját, a Kőtengert. A Kisörsi-hegyre pedig nemcsak a kilátásért érdemes felmászni, hanem a varázslatos atmoszférájú Folly Arborétum híres fenyő-, ciprus-, cédrus- és örökzöldgyűjteménye miatt is.

A Balaton-felvidék remek gasztronómiai és kulturális célpont is: nyáron számtalan fesztivál várja a zenerajongókat – a jazztól a popzenéig igen széles a paletta –, de híresek kulináris élményeket adó borospincéi és termelői piacai is, amelyek közül a káptalantóti és a tihanyi piac a leghíresebbek.

Tipp: Veszprémhez közel található hazánk legnagyobb kalandparkja, a Sobri Jóska Kalandpark, ahol kicsik és nagyok is aktívan és önfeledtek szórakozhatnak. Van itt különböző nehézségi szinteken teljesíthető akadálypálya és drótkötélrendszer, bobbálya és 10 méter magasból a vízen landoló repülő csónak is. A kalandpark közepét kéthektáros tó foglalja el, amely strandként is üzemel, de a tóban van ügyességi pálya, vízigömb, vízibicikli és egy igen vicces szerkezet is: a vízi rájder – egy alul vízibicikli, felül mountain-bike hibrid. ♦

EURO JACKPOT

A LEGMERÉSZEBB ÁLMAIDAT IS
VALÓRA VÁLTHATOD!

AKÁR **43** MILLIÁRD FORINT
FŐNYEREMÉNY
MAXIMÁLIS HALMOZÓDÁS ESETÉN

HETENTE KÉTSZER

KEDDEN ÉS PÉNTEKEN

EUROJACKPOT SORSOLÁS

SZERENCSEJÁTÉK ZRT.

Az aktuális főnyeremény összegét és a részleteket keresd a www.szerencsejatek.hu oldalon.
A feltüntetett összeg a bruttó 120 millió EUR-nak megfelelő, az előző évi EUR/HUF MNB
árfolyam átlaga alapján számított főnyeremény bruttó összege.

#MARADJONJÁTÉK

18

2AM

CSEHI SÁNDOR
MENTŐMOTOROS.
SZENVEDÉLYE
AZ ÉLETMENTÉS.

Cikk az 12. oldalon

